

ԳՐԱԴՈՍԵԿԱՆ**Կ Ա Յ Է Ն Ա Ն Մ Ե Ղ Ը**

Վ Է Պ

Հեղինակ՝ ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԻՆՈՒՑԵԱՆ

— Պէջուր —

Մարդկային ընկերութեան մէջ աւանդութիւններ կան ինչպէս նաեւ հաւատալիքներ որոնք տարիներու երկնայնքին նուիրականացած են վերածուելով բացարձակ ճշմարտութեան և խորունկ հաւատքի:

Սկիզբէն ի վեր, աշխարհի վրայ Մարդը — զուցէ բնագոյնով — փնտռած է ճշմարտութիւններ, հաւատալիքներ, որպէսզի անոնք իր որոնող մտքին գոհացում տան, իր կեանքը և անոր խորհուրդը հաստատուն հիման վրայ դնեն: Մարդը ամէն զարգացմանի մէջ փնտռած է ճշմարտութիւն որուն կարենար կառչել իրեն գերադաս Սպասէնը:

Աստուածաշունչ Մատեանը, իբրեւ Աստուածային ներշնչումով գրուած, վաւերացուած ու կնքուած գիրքերու հաւաքածոյ, ճշմարտ է, հետեւաբար անառարկելի: Կրօնական անառարկելի հաւատալիքներու կարգին կը պատկանի նաեւ Հին Կաթողիկոսական շրջանի Ծնունդոց Դրքին պատմութիւնը, Աշխարհածնութիւնը, ջրհեղեղը, Ադամ, Եւա, Կայէնն ու Արէլը: Դժուար է կամ անկարելի դարձնել հաւատքով նուիրականացած իրողութիւններու ղէմ երթալ, եթէ երբեք ուսուցումն ու նոր վարդապետութիւնը չէ շաղուած տաղանդի բացառիկ շնորհներով:

Պրն. Նուպար Զարինուտեանի վէպը՝ Կայէն Աճմեղը այսօրինակ գործ մըն է որուն մէջ հեղինակը Կայէնը եթէ բոլորովին Անմեղ չի հռչակէր բայց անոր ճակատին խառնուած առաջին Մարդոյ Որդիին ոճիւրը կը թեթեւցնէ գէպերու և շարժումներու, մարդկային հոգիին գանազան երեւոյթներու արտայայտութեանց նուրբ ընդունումով մը որոնք այսպէս կամ այնպէս կուգան ըլլալու Կայէնի համար օմեղմացուցիչ գէպք յանցանաց:

Կայէն Աճմեղը ինքնատիպ գործ մըն է, որուն ընթերցումը մտային վայելք մը կը պարգեւէ: Կայէն անունը, զարերու մշուշին հասէն, ոճիւրին, մեղքին և անէժքին զրոյմովը կը ներկայանայ մեղի, հետեւաբար ինքնիր մէջ ողբերգութեան մը հանդերձանքովը պարուրուած այս անունը ազատագրել իր ճակատագրական հղերերգութենէն՝ աւելի քան յանգստութիւն մըն է:

* *

Այս գրքին մէջ անտրամաբան է Եւա: Անիկա կ'ատէ Կայէնը որովհետեւ սկզբնական մեղքին պատճառն է: Սակայն Կայէն պատճառը չէ՛, այլ՝ արդիւնքը միայն: Եթէ մէկ կողմէ Եւայի ատելութիւնը Կայէնի հանդէպ անտրամաբան է իբրեւ մեղքին շարժառիթը, միւս կողմէ սակայն իրաւ է հեղինակի դժած պատկերը Եւայի համար երբ սա փոխանակ ընդգլխելու իր անձին ղէմ, կ'ատէ Կայէնը: Մարդկային է Եւա, իր մեղքով ինչպէս նաեւ կնոջական հաւունքներով:

Դեղեցիկ յորինում մըն է նաեւ Լիլիթ իր անյատուցեամբ ինչպէս նաեւ իր կործանումովը:

Դժուար է Կայէնի կեանքը, երբ մօրը ազդեցութեան ներքեւ ամբողջ մարդկային ցեղը կ'ատէ և հետո կը մնայ իրմէ: Ու յետոյ երբ Արէլ Կայէնի առաջնորդութեամբ լաւ որոտող մը կ'ըլլայ, քոյրերն ու եղբայրները ու նոյնիսկ կենդանիները կը նախընտրեն Արէլը: Այսպէս՝ Եւա կ'անխնայ Կայէնը ու եղբայրները կ'ատեն զինք, նոյնիսկ բոյսերը կը չքանան իր նայուածքին հպումէն: Այս արտում ու խոցող իրողութիւնները հակակոչող սփոփանքը Ադամի բարեացակամութիւնն ու զուրգութեան է և Մաէլլայի (Կայէնի կրտսեր քրոջ) սէրը:

Հեղինակը սքանչելի ձևով ծրագրած և ներկայացուցած է Ադամի մահը: Մահով միայն, հաւանաբար, մարդ կը սրբուի տօրերքի կապանքէն՝ ու գիրնայ Եղեմ հասնիլ: Ադամի մահը փոխանակ ցեղին անդամները իրար բերելու, Կայէնի և միւսներուն միջև աւելի խոր վիճ մը կը բանայ: Ու Արէլ կ'ըսէ. — «Ահա մեռաւ մեր

հայրը քու պատճառովդ: Դուք էիր նաև մեր մոր՝ Եւայի դժբախտութեան պատճառը: Բոլորս կը տառապէինք որովհետեւ դուք մեզմէ առաջ ծնար: Դուք դժբախտութիւնը կը կրես քեզի հետ: Լաւ չէ որ ապրիս մեր մէջ...» (էջ 52):

Կայէնի կը մնար դառնալ ու հեռանալ անվերադարձ, սիրեն ընտանի ու թշնամական այդ վայրերէն: Բայց... ի՞նչ հրաշք, գետը անցած միջոցին Մաէլլան, իր պըզտիկ քոյրը, միակը՝ իր մասին մտածող, կը կանչէ իր ետեւէն, — «Կայէն՝ եղբայրս», ու կ'իշխայ իր ստաքերուն քով հալածուած իր եղբայրներէն: Ծարտաբորէն կառուցուած պատկեր մըն է այս սրտաուռ պարագան, զոր յղացած է հեղինակը:

Կայէն՝ վտարուած ընտանի վայրերէն, առուած իր ցիւղէն, Մաէլլայի փափուկ նայուածքին ու սիրալիր խօսքերուն մէջ կը գտնէ իր սփոփանքը և անով կը հաւատայ թէ իր անունը պիտի յանձնէ դարերուն և պիտի տեսականացնէ իր յիշատակը մարդկային պատմութեան մէջ: Կայէն լաւատես է Մաէլլայով: Կեանքը խմտտով կը լեցուի իրեն համար ու յոյսով կ'ողողուի. ապրիւր քաղցր կ'ըլլայ ու հեշտութիւններով լեցուն: Կրնայ մոռնալ Արէլի անհիւրընկալ ոգին ու Եւայի թունաւոր ատելութիւնը: Պիտի տեսէ իր սերունդը: Ու Մաէլլան ծառի մը բարձունքին ապահովութեան վստահելէ ետքը, կը մղէ կեանքի պայքարը, խօսլ ու անհկուն կամքով, ձեռով մը որ նոր է իրեն համար: Կը հալածէ եղնիկ մը, ու հակառակ նշմարելուն որ շրջան մը ետք մայր պիտի ըլլայ, չխնայիր դայն: Զունի այլեւս նախկին գութը: Արէլէն սովորած է անգուշ ու չար ըլլալ: Եղնիկը շալկած, կ'երթայ դէպի Մաէլլան որպէսզի անօթի չմնայ ան: Բայց չի գտներ իր քոյրը: Վայրկենապէս կը հասկնայ թէ Արէլ առեւտրած է զայն որպէսզի Կայէն անկարող մնայ սերնդագործելու. որպէսզի յագուրդ գտնէ իր ատելութիւնը: Կայէն կը յուսայ ողջ գտնել իր փոքր քոյրը: Կը սուբայ ու կը մոռնէ: Ի զո՛ւր: Արէլ, իր պատասխան Կայէնի հարցումին, ծառի մը տակ փռուած՝ Մաէլլայի անկենդան մարմինը կը ցուցնէ: . . .

Կայէնի համար ինքզինքը իր յաջորդներուն և իր զաւակներուն մէջ յաւերժա-

ցած տեսնելու բնագոյր ամենէն դժուար և մղիչ ուժը եղած էր մի քանի ժամեր առաջ: Ամբողջ աշխարհ մը կը փլի Կայէնի ներսիցին: Այլևս զաւակներ պիտի չկարենայ ունենալ:

Ապրող էակներ, կենդանական աշխարհին մէջ, տեսակի գոյատեւումն համար կը պայքարին: Այս՝ հիմնական շարժառիթներէն մէկն է կեանքի. այդ բնագոյնի գահացում տալու համար ոչինչ կը խնայեն: Կայէն քացատութիւն մը չի կրնար ըլլալ անշուշտ: Հոս՝ հեղինակը կը քացատէ եւ կը վերլուծէ Կայէնի ներաշխարհը: Արէլը սպաննելու համար չէր որ լախտը կը բարձրացնէ. կրնայ ներել շատ մը անգթութեանց. բայց չի կրնար լուռ մնալ երբ աշխարհը կերպով զինք կը զրկեն իր սերունդը յաւերժացնելու բնական իրաւունքէն: Երբ փոքր քոյրը Մաէլլան, սիրած ըլլալուն համար կը զրկուի իր կեանքը ապրելու արդար իրաւունքէն, կ'ընդգդի Կայէն: Համակրելի թշուառը, ճակատագրին զոհը՝ Կայէն, եղբայրասպան մը կ'ըլլայ արդարութեան ու ճշմարտութեան ի խնդիր պայքարելուն համար վճարելով դարերու նախատինքին դատակնիքը, իրր գին:

* * *

Որբապէս մշակուած ծրագրի մը համաձայն կառուցուած գործ մըն է Կայէն Անմեղը: Նկարչագիտականներ, որոնցմով լեցուն է ան, կեանք կուտան պատմութեան: Կարծես ներկայ դարուս մէջ պատահած գէպք մը ըլլար, որուն մէջ գործող անհատները կենդանի ըլլային:

Հեղինակը կը ներկայացնէ Ադամն ու Եւան, այնպէս՝ ինչպէս որ են բոլոր Ադամները և Եւաները փոքր կամ մեծ նրամանութեամբ:

Կայէն կը թուի ձերբադատուիլ դարերու կնիքը կրող անէծքէն, իր ճակտին խարանուած մեղքէն, պատճառներով որոնք շատ ճարտարօրէն յորինուած են հեղինակին կողմէ, որոնք կը խօսին բանականութեան: Հաւանաբար երբ Կայէն կը սպաննէ Արէլը, ան այլևս կը դադրի իր եղբայրը ըլլալէ: Արէլ կը դառնայ անարդարութեան ոգին ու Կայէն՝ արդարու-

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ա Կ Ա Ն Ք - Բ Ե Մ Ա Կ Ա Ն Ք

● Ուր. 20 Օգոստ. — Այսօր, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի Աւագ Խորանին վրայ իր անդրաւոր խորհրդի Պատարագը մատուցեց Նորընծայ Հոգ. Տ. Շահան Արդ. Ս. Սահեան:

● Շր. 21 Օգոստ. — Այսօր, Մայր Տաճարի Աւագ Խորանին վրայ իր անդրաւոր Պատարագը մատուցեց Նորընծայ Հոգ. Տ. Վաղգէն Արդ. Գրգրեան:

● Կիր. 22 Օգոստ. — Ս. Պատարագը մատուցեցաւ Մայր Տաճարի Աւագ Խորանին վրայ, ժամարարն էր, ըստ սովորութեան, Նորընծայ Խորանի վարժին ու ուսուցիչը՝ Հոգ. Տ. Հայկազուն Վրդ. Արաճաճեան, որ խոսեցաւ անոնց խառնակութեան քարոզ մը: Ըստ սովորութեան, իրեն կը պատրուէին երկու Նորընծայներ:

● Ուր. 27 Օգոստ. — Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին կից՝ Ս. Էջմիածին մատրան մէջ պաշտօնաւոր վաղուան նախատեսակին նախագահեց Գեր. Տ. Նորայր Եպս. Պողոսեան:

● Շր. 28 Օգոստ. — Տօն Շողակաթի Ս. Էջմիածին: Ս. Պատարագը մատուցեցաւ Ս. Էջմիածին: Ժամարարն էր Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչեան:

— Կէսօրէ ետք, ամբողջ Միաբանութիւնը, Գեր. Տեղապահ Ս. Հօր Գլխաւորութեամբ մեկնեցաւ Գեթեմանի ձորը ու «Հրաշափառ»ի հանդիսութեամբ մուտք գործեց Ս. Աստուածածնայ Տաճար, ուր պաշտօնեցան Կիրակոսեանը, Երեմիայան ժամերգութիւնն ու Վերափոխման մեծահանգէս նախատեսակը:

Իրկնադէմին, Գեր. Տ. Նորայր Եպս. ի նախագահութեամբ, կատարուեցան «Եկեացէ» և «Նկուս» և ապա առաւօտեան ժամերգութիւնը: Ուշ գիշերին, Միաբանութիւնն ու Ներկայ հասարակական զոհունակութեամբ վերադարձան Մայրավանք:

● Կիր. 29 Օգոստ. — Վերափոխման: Առաւօտեան, Գեր. Տեղապահ Ս. Հայրը ի գլուխ Միա-

բանութեան, ինքնաշարժերով մեկնեցաւ Գեթեմանի Ս. Աստուածածնայ Տաճար, ու կարեւորագոյն մը ետք՝ Հրաշափառ»ի հանդիսաւորութեամբ գործեց Տաճարէն Ներս. ուր մատուցեցաւ օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը՝ Տիրամօր Ս. Գերեզմանին վրայ: Ժամարարն էր Գեր. Տ. Նորայր Եպս. Պողոսեան: Պատարագի ընթացքին քարոզեց Վերափոխման ժամերգութիւնը և յամենայն վտանգից մերօրեայ բնականութիւնէն թէ՛ ամէնքս ալ ենթակայ ենք փորձութեան, որմէ ազատելու համար մեր ուժերը անբաւական են, ուստի կը կարօտինք զերգանց ոյժի մը օգնութեան: Եւ այդ օժանդակութիւնը պիտի ստանանք Տիրոջմէ, բարեխօսութեամբ Սրբոյ և մանաւանդ Ս. Կոյսին: Ս. Կոյսը եղաւ օրինակի մայր մը, արի ու հաւատաւոր, ոչ միայն երբ իր Միածին Որդին հրաշագործութիւններով կը փառաբանէր ամենուրեք, այլ և երբ ինքն իր յամենաւանք ամենածանր անարդարութեան կ'ենթարկուէր: Ս. Պատարագէն ետք, Գեր. ժամարար Սրբազանը նախագահեց «Անդառան»ին, Արարողութեանց աւարտին, Միաբանութիւնն ու ժողովուրդի հոծ բազմութիւնը վերադարձան Մայրավանք:

— Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցան «Անդառան», Երեմիայան ժամերգութիւնն ու նախատեսակը: Արարողութեանց նախագահեց Գեր. Տ. Նորայր Սրբազան:

● Բշ. 30 Օգոստ. — Տիեզերաց մեծեղ: Սուրբ Պատարագը մատուցեցաւ Ս. Գլխաւոր, ժամարարն էր Հոգ. Տ. Կիրակ Վրդ. Գարիկեան: Ս. Պատարագէն ետք, Գեր. Տ. Նորայր Սրբազանի նախագահութեամբ կատարուեցաւ օրուան յատուկ հոգեհանգստեան կարգը, թէ՛ Մայր Տաճարին մէջ և թէ՛ գաւթի մը: Ս. Կիրակ Պատրիարքի շիրմին վրայ, Քիչ ետք, Նոյնը կրկնուեցաւ Հին Կրատան և Զամթաղի գերեզմանավայրերուն մէջ:

● Կիր. 5 Սեպտ. — Ս. Պատարագը մատուցեցաւ Ս. Զարութեան վերնատան Երախաւոր Ս. Աստուածածին մատրան մէջ. ժամարարն էր, ըստ սովորութեան, Տաճարին Տեսուչը՝ Հոգ. Տ. Հայկապետ Վրդ. Պայրամեան:

● Բշ. 6 Սեպտ. — Վաղուան նախատեսակին Ս. Յակոբ նախագահեց Գեր. Տ. Նորայր Եպս.:

● Դշ. 7 Սեպտ. — Ս. Յովակիմայ Եւ Աննայի: Ս. Պատարագը մատուցեցաւ Ս. Աստուածածնայ Տաճարին մէջ, Ս. Յովակիմի գերեզմանին վրայ: Ըստ սովորութեան, ժամարարն էր Տաճարին Տեսուչը՝ Հոգ. Տ. Գեորգ Արդ. Նազարեան:

● Շր. 11 Սեպտ. — Կիրակոսեանը, ժամերգութիւնն ու վաղուան նախատեսակը պաշտօնեցան Ս. Յակոբ: Հանդիսաւորութեան էր Գեր. Տ. Ռուբէն Արքեպիսկոպոս:

● Կիր. 12 Սեպտ. — Կիւս Գոսեղ Ս. Աստուածածին: Սուրբ Պատարագը մատուցեցաւ Ս. Աստուածածնայ Տաճարին մէջ, Ս. Կոյսի գերեզմանին վրայ, ժամարարն էր Հոգ. Տ. Շահան Արքեպիսկոպոս:

ԶԱԽԷՆ ՎՐԴ.

թեան պաշտպանը, ճիւղորդողները ու ժին և ճշմարտութեանը:

Համակրելի և շնորհալի զրոյ մըն է Գրն. Նուպար Զարխուտեան: Հաճելի այս նորութեան քով հետաքրքրական պիտի ըլլար սպասել իր յաջորդ հատորին: